

MILAN ŠUFFLAY KAO STUDENT NA MUDROSLOVNOM FAKULTETU KR. SVEUČILIŠTA FRANJE JOSIPA I. U ZAGREBU

Tihana Luetić
Odsjek za povijesne znanosti
Zavod za povijesne i društvene znanosti
Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti
Zagreb

UDK 37.091.212:929Šufflay,M.
378.093.5(497.521.2Zagreb)“18/19”
Izvorni znanstveni rad
Primljeno: 14.9.2022.
Prihvaćeno: 28.6.2023.
DOI: 10.21857/mjrl3uokn9

U radu će se prikazati studentsko razdoblje života Milana pl. Šufflaya, odnosno razdoblje od akademske godine 1897./1898. do 1900./1901., kada je studirao povijest i geografiju na Filozofskom (Mudroslovnom) fakultetu Kr. Sveučilišta Franje Josipa I. u Zagrebu. Na temelju izvora iz Arhiva Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, kao i nekih dokumenata iz Šufflayeva osobnog fonda u Hrvatskom državnom arhivu, te fonda ispitne komisije za profesore srednjih škola, može se rekonstruirati njegov studij u Zagrebu, kolegiji i profesori koje je pohađao, završni ispiti, kao i ocjene i mišljenje njegovih profesora za vrijeme studiranja.

Ključne riječi: Milan Šufflay, studij povijesti, Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, 19. st.

Ovaj rad predstavlja samo jedan manji prilog poznavanju života hrvatskog povjesničara i pisca Milana pl. Šufflaya, fokusirajući se na njegovo studentsko razdoblje (s naglaskom da se radi o vremenu njegova studija povijesti i geografije na Sveučilištu u Zagrebu).¹ Iako se od devedesetih godina 20. stoljeća povećao broj radova o Milanu pl. Šufflayu, mnogi detalji njegova života i djelovanja, kao i profesionalnog opusa još uvijek nisu dovoljno rasvijetljeni, niti su poznati u domaćoj historiografiji a tako ni u široj javnosti. U dosadašnjoj literaturi o Šufflayu njegovo studentsko razdoblje spominje se u više tekstova, najviše u onima koji ga obrađuju u kontekstu

¹ Šufflay je nakon studija u Zagrebu nastavio specijalizaciju iz pomoćnih povijesnih znanosti u Beču, ali o tome u ovom radu neće biti govora. O nastavku njegova akademskog obrazovanja u Beču vidi opširnije u: Stjepan Antoljak, Milan Šufflay kao paleograf i diplomatičar, *Arhivski vjesnik*, sv. 38, Zagreb 1995., str. 134–136.

njegova profesionalnog puta, kao povjesničara sa specijalizacijom iz pomoćnih povijesnih znanosti i albanologa, do općih biografskih radova o njegovu životu.²

Izvorni arhivski materijal za ovu temu nalazi se u Arhivu Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, u fondu *Imenici redovitih slušača Mudroslovnog fakulteta*, gdje su sačuvani svi upisni listovi, tzv. *nacionali* svakog studenta tijekom studija na Mudroslovnom (Filozofskom) fakultetu u Zagrebu.³ Oni sadrže sve osobne podatke svakog pojedinog studenta, kao i podatke o njihovoj studiju, odnosno upisane kolegije, broj sati i ime nastavnika. U fondu *Spisi dekanata Mudroslovnog fakulteta*,⁴ iz istog arhiva, čuvaju se studentske molbe i odgovori sveučilišnih vlasti, zapisnici sjednica profesorskog zbora i sl. Osim ove građe, za ovu temu korišteno je i arhivsko gradivo iz osobnog fonda Milana Šufflaya, kao i iz fonda: *Filozofski fakultet u Zagrebu. Ispitna komisija za polaganje stručnih ispita za zvanje profesora srednjih škola iz Hrvatskog državnog arhiva*.⁵

Dr. Milan pl. Šufflay ugledni je hrvatski povjesničar, albanolog, književnik, publicist i političar prve polovice 20. stoljeća. Rođen je u Lepoglavi 8. studenoga 1879. godine.⁶ Otac mu je bio pučkoškolski učitelj Augustin Šufflay, čija je obitelj imala plemićko porijeklo a čiji su se preci iz Saske doselili u Otruševac kod Samobora, a majka Franciska Welle von Vorstern, porijeklom Njemica, također plemkinja. Klasičnu (gornjogradsku) gimnaziju u Zagrebu pohađao je od 1889. do 1897. godine, gdje je i maturirao kao najdarovitiji učenik svoje generacije. Gimnazijsko obrazovanje završava položenim *ispitom zrelosti* 27. lipnja 1897. godine,⁷ te potom upisuje studij povijesti i geografije na Mudroslovnom (Filozofskom) fakultetu u Zagrebu. Nakon doktorata 1901. godine, daljnju specijalizaciju iz pomoćnih povijesnih znanosti nastavlja u Beču na Institutu za austrijsku povijest. Njegov profesionalni put bio je orijentiran na tri tematska područja: pomoćne povijesne znanosti, hrvatsko srednjovjekovlje i albansko srednjovjekovlje.⁸ Radio je najprije u Narodnom muzeju

² Mato Hanžeković, Znanstveni rad Dr. M. pl. Šufflay-a, *Književnik*, sv. 4, br. 4, Zagreb 1931.; Tomislav Raukar, Milan Šufflay i hrvatsko srednjovjekovlje, *Kolo Matice hrvatske*, god. 1, br. 3, Zagreb 1991., str. 123–127; Petar Strčić, Životni put dr. Milana pl. Šufflaya, *Kolo Matice hrvatske*, god. 1, br. 3; Zagreb 1991., str. 113–118; Stjepan Antoljak, Milan Šufflay kao paleograf i diplomatičar, *Arhivski vjesnik*, sv. 38, Zagreb 1995., str. 133–148; Darko Sagrak, *Dr. Milan pl. Šufflay – hrvatski aristokrat duha Zagreb*, Zagreb 1998.; Mladen Švab, Djelo dostojno pozornosti, *Vijenac*, god. 7, br. 149, Zagreb 1999.; Josip Horvat, *Hrvatski panoramikum*, Zagreb 1982., str. 191–254; Neven Kovačev, Milan Šufflay i pomoćne povijesne znanosti, *Pro tempore*, br. 10-11, Zagreb 2016., str. 304–317.

³ Arhiv Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, fond: *Imenici redovitih slušača Mudroslovnog fakulteta* (dalje u tekstu: AFF, *Imenici*).

⁴ Arhiv Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, fond: *Spisi dekanata Mudroslovnog fakulteta* (dalje u tekstu: AFF, *Spisi*).

⁵ Hrvatski državni arhiv, fond: Milan Šufflay, br. fonda 832 te Hrvatski državni arhiv, fond: *Filozofski fakultet u Zagrebu. Ispitna komisija za polaganje stručnih ispita za zvanje profesora srednjih škola*, sign. fonda: 502, dosje: Milan Šufflay (1902.), kut. 154.

⁶ U bibliografskim jedinicama o Šufflayu kao datum njegovog rođenja spominju se 8. i 9. studenog. Ovdje navodim podatak iz njegova *nacionala*, upisnog formulara kod upisa na fakultet.

⁷ Sagrak, *Dr. Milan pl. Šufflay*, str. 22; Kovačev, Milan Šufflay i pomoćne povijesne znanosti, str. 304.

⁸ Raukar, Milan Šufflay i hrvatsko srednjovjekovlje, str. 124.

u Budimpešti, a potom na Sveučilištu u Zagrebu najprije kao izvanredni a potom kao redovni profesor pomoćnih povijesnih znanosti (1908.–1912.). Osim zasluga na izdavanju *Diplomatičkog zbornika*, među najznačajnija Šufflayeva djela ubrajaju se ono o dalmatinskoj privatnoj ispravi i notarijatu u srednjem vijeku *Die dalmatinische Privaturkunde*, koje mu je u izdala Bečka akademija znanosti 1904. godine, zatim u suradnji Konstantinom Jirečekom i Ljudevitom Thallóczyjem objavljuje izvore za povijest Albanije *Acta et diplomata res Albaniae mediae aetatis illustrantia*, Beč, 1913. i 1918., te monografija *Srbi i Arbanasi* koju izdaje u Beogradu 1925. godine.⁹

Na studij povijesti i geografije na Mudroslovnom fakultetu u Zagrebu Šufflay se upisao na temelju *svjedodžbe zrelosti* (maturalne svjedodžbe) gornjogradske klasične gimnazije u Zagrebu iz 1897. godine.¹⁰ Kolegije iz studijske grupe povijest/geografija slušao je od akademske godine 1897./1898. do 1900./1901. Svih osam semestara studija proveo je na studiju u Zagrebu, za vrijeme kojega je primao stipendiju Zemaljske vlade u iznosu od 100 forinti, odnosno 200 kruna. Onodobni kriteriji za dobivanje stipendije bili su izvrsnost u studiju, socijalni element te uzorno ponašanje. Mladi Šufflay ispunjavao je sve uvjete, s obzirom na to da je bio nagrađivan kao najbolji student generacije, njegovo ime nikada nije spominjano na fakultetskim sjednicama prilikom rasprava o studentskoj disciplini, a što se tiče njegova ekonomskog statusa, možemo pretpostaviti da je bio prilično skroman, jer je bio sin pučkoškolskog učitelja, koji je u vrijeme njegova studija već bio pokojan.¹¹ Isti ovi kriteriji primjenjivali su se i u postupku kod oslobađanja od plaćanja školarine (*naukovine*), od koje je Šufflay bio “oprošten” za vrijeme studiranja u Zagrebu.¹² Osim ovih podataka u njegovim *nacionalima* nalazimo i njegove adrese stanovanja za vrijeme studija. Stanovao je na adresama Ilica 10, Ilica 13, Kaptol 15, Kaptol 21, Duga ulica 14.¹³

Na temelju Šufflayeva indeksa predavanja, koji mu je izdan 5. listopada 1897.,¹⁴ vidljivo je da je bio upisan kao redovan student, što je, prema ondašnjim pravima i obavezama tog studija, značilo da se planirao profesionalno baviti svojom strukom, odnosno da je mogao formalno dovršiti studij stjecanjem diplome. Prema kolegijima koje je upisao i za koje je dobio potvrdu pohađanja u svakom semestru tijekom studija, vidljivo je da je Šufflay već od prve godine studija imao postavljene dobre temelje za svoj budući znanstveni profil. Već u prvom semestru svojeg studiranja, Šufflay se susreće sa uvodnim tečajevima iz pomoćnih povijesnih znanosti kod profesora Tadije Smičiklase, koji će ga nedugo kasnije angažirati na radu na jednom od najvažnijih domaćih historiografskih poduhvata, Akademijinoj ediciji *Diplomatički*

⁹ Isto, str. 125–126.

¹⁰ Hrvatski državni arhiv, fond: Milan Šufflay, br. fonda 832, kut. 1, Svjedodžba zrelosti iz 1897.

¹¹ AFF, *Imenici*, 1897./1898., 1898./1899., 1899./1900., 1900./1901.

¹² Na ist. mj.

¹³ Na ist. mj.

¹⁴ Hrvatski državni arhiv, fond: Milan Šufflay, br. fonda 832, kut. 1, Indeks predavanja Milana Šufflaya (vidi naslovnici u prilogu – Slika 1).

zbornik Kraljevine Hrvatske, Dalmacije i Slavonije. U prvom semestru, osim tjedno dva sata paleografije, Šufflay se odmah susreće i s radom na izvorima, pohađajući kod Smičiklasa i pregled izvora za hrvatsku povijest.¹⁵ U idućem semestru ova satnica podigla se na osam sati tjedno posrednog ili neposrednog rada na izvorima kroz seminar i predavanja. Ovo “tesanje historičkog zanata” temeljilo se na Smičiklasovim snimcima srednjovjekovne rukopisne ostavštine ili snimcima zapisa s kamenih spomenika. Uzgred rečeno, Smičiklas je svoja predavanja iz pomoćnih povijesnih znanosti rotirao ciklički, tako da su se kroz četiri godine studija mijenjale latinska, glagoljska i ćirilska paleografija, diplomatika, te pregledi izvora i pisaca hrvatske povijesti. Svaki je njegov student akademsku godinu završio s desetak sati tjedno rada izvorima.¹⁶ Osim Smičiklasovih predavanja i seminara, u prvoj akademskoj godini Šufflay je pohađao predavanja Natka Nodila, Vjekoslava Klaića, Augusta Musića te predavanja iz geografije profesora Hinka Hranilovića. Uz kolegije koji su bili vezani uz njegovu osnovnu struku, Šufflay je slušao i neka izborna predavanja koja je upisao na temelju vlastitog afiniteta, a akademska pravila dozvoljavala su prilično veliku izbornost predmeta. Tako Šufflay pohađa predavanja iz povijesti umjetnosti kod profesora Izidora Kršnjavog, zatim mađarsku gramatiku za početnike kod profesora Ivana pl. Bojničića, oblike grčkog jezika kod profesora Musića.¹⁷ Druge akademske godine u prvom semestru po tjednoj satnici u Šufflayevu indeksu ponovno pretežu predavanja i seminar kod profesora Smičiklasa – točnije kod njega sluša 8 sati: od toga je slušao četiri sata predavanja iz hrvatske povijesti do 1526, a četiri sata je obuhvaćao rad na izvorima hrvatske povijesti, te vježbe u okviru pomoćnih povijesnih znanosti, gdje je tijekom tog semestra Smičiklas svojim studentima ponudio diplomatiku.¹⁸ U sljedećem semestru u praktičnom radu na izvorima kod profesora Smičiklasa proveo je 6 sati tjedno. Uz ostala predavanja i seminare iz povijesti kod

¹⁵ U zimskom semestru 1897./98. Šufflay je slušao sljedeća predavanja: 2 sata – Paleografija latinska srednjega vijeka (T. Smičiklas), 2 sata – Izvori za hrvatsku povijest (T. Smičiklas), 5 sati – Varvari i Vizantija među god 476.–641. (N. Nodilo), 5 sati – Historija srednjega vijeka od konca IX stoljeća do pada Carigrada (V. Klaić), 3 sata – Amerika i Australija (H. Hranilović), 4 sata – Mađarska gramatika za početnike (I. pl. Bojničić), 1 sat – Topografija stare Atene (A. Musić). Popis sastavljen prema: AFF, *Imenici*, 1897./1898. Nazivi predavanja preneseni su u izvornom obliku.

¹⁶ Ivan Jurković, Tadija Smičiklas profesor pomoćnih povijesnih znanosti na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu, *Zbornik Odsjeka za povijesne znanosti Zavoda za povijesne i društvene znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti*, sv. 18, Zagreb 2000., str. 147–148.

¹⁷ U ljetnom semestru 1897./98. Šufflay je slušao sljedeća predavanja: 4 sata – Paleografija latinska srednjeg vijeka (T. Smičiklas), 2 sata – Izvori za hrvatsku povijest (T. Smičiklas), 2 sata – Seminar (T. Smičiklas), 3 sata – Amerika i Australija (H. Hranilović), 4 sata – Varvari i Vizantija među god 476.–641. (N. Nodilo), 2 sata – Oblici grčkog jezika (A. Musić), 2 – Oblici graditeljstva u starom vijeku (I. Kršnjavi). Popis sastavljen prema: AFF, *Imenici*, 1897./1898.

¹⁸ U zimskom semestru 1898./99. Šufflay je slušao sljedeća predavanja: 3 sata – Franačka historija do Karla Velikog (N. Nodilo), 5 sati – Poviest Engleske (V. Klaić), 2 sata – Izvori poviesti Hrvatske (T. Smičiklas), 2 sata – Diplomatika (T. Smičiklas), 4 sata – Poviest Hrvatske do 1526 (T. Smičiklas), 4 sata – Opća geografija (H. Hranilović), 2 sata – O izvorima starodrevne historije rimske (N. Nodilo), 3 sata – Seminar (N. Nodilo). Popis sastavljen prema: AFF, *Imenici*, 1898./1899.

profesora Nodila i Klaića, te geografije kod profesora Hranilovića, od izbornih kolegija Šufflay je slušao na slavistici kod Đure Šurmina Čitanje glagoljskih i ćirilskih spomenika, te obavezna predavanja iz pedagogije kod Đure Arnolda.¹⁹ Na trećoj godini studija većinom je slušao isti postav profesora, s time da je imao nešto veći broj sati praktičnih vježbi iz geografije, a manje iz povijesti. Od izbornih predmeta upisao je hrvatsku gramatiku i hrvatsku književnost kod profesora Šurmina, te 4 sata predavanja iz logike kod profesora Franje Markovića.²⁰ Na četvrtoj godini studija, uz predavanja iz povijesti i geografije kod profesora Nodila, Klaića, Manojlovića i Hranilovića, imao je obaveznih 10 sati tjedno rada u oba semestra u Pedagoškom seminaru, koje je vodio profesor Arnold.²¹

U dekanatskim spisima Šufflayevo ime spominje se tijekom dodjele nagrade za najboljeg studenta povijesti tijekom akademske godine 1898./1899. Nagradu je dodjeljivala Mađarska akademija znanosti na prijedlog profesora. Riječ je bila o svesku vrijedne serije Mađarske akademije *Monumenta Hungariae historica*, čije su primjerke dobivali najuspješniji studenti povijesti.²²

Studij je završio podigavši absolutorij 6. srpnja 1901.²³ te polaganjem doktorata i to u najkraćem mogućem roku nakon postignutog *absolutorija*, tj. nakon odslušanih osam semestara studija i položenih kolokvija.²⁴ Doktorske ispite (*rigoroze*) polagao je odmah u ljetnom roku iste godine nakon odslušanih predavanja: u srpnju 1901. po-

¹⁹ U ljetnom semestru 1898./99. Šufflay je slušao sljedeća predavanja: 4 sata – Francuska skupština (N. Nodilo), 4 sata – Diplomatika (T. Smičiklas), 2 sata – Izvori poviesti Hrvatske (T. Smičiklas), 2 sata – Seminar (T. Smičiklas), 4 sata – Opća geografija (H. Hranilović), 3 sata – Uvod u historiju slavensku (V. Klaić), 2 sata – Čitanje glagoljskih i ćirilskih spomenika (Đ. Šurmin), 3 sata – Specijalna pedagogija (Đ. Arnold). Popis sastavljen prema: AFF, *Imenici*, 1898./1899.

²⁰ U zimskom semestru 1899./1900. Šufflay je slušao: 3 sata – Grčka povijest (N. Nodilo), 3 sata – Seminar (N. Nodilo), 5 sati – Povijest srednjeg vijeka (V. Klaić), 4 sata – Povijest Hrvatske 1526.-1848. (T. Smičiklas), 3 sata – Lice naše zemlje (H. Hranilović), 3 sata – Praktične vježbe (H. Hranilović), 2 sata – Hrvatska gramatika (Đ. Šurmin). U ljetnom semestru 1899./1900. Šufflay je slušao: 4 sata – Logika (F. Marković), 3 sata – Grčka historija (N. Nodilo), 3 sata – Povijest srednjeg vijeka (V. Klaić), 2 sata – Istočno Rimsko Carstvo 876.-1081. (G. Manojlović), 3 sata – Seminar (T. Smičiklas), 2 sata – Praktične vježbe (H. Hranilović), 3 sata – Kartografične radnje (H. Hranilović), 4 sata – Hrvatska književnost (Đ. Šurmin). Popis sastavljen prema: AFF, *Imenici*, 1899./1900.

²¹ U zimskom semestru 1900./01. Šufflay je slušao: 10 sati – Pedagogijski seminar (Đ. Arnold), 5 sati – Povijest rimska (N. Nodilo), 4 sata – Povijest srednjega vijeka (V. Klaić), 2 sata – Vlast Biz. Carstva na Jadranskom moru u IX. stoljeću (G. Manojlović), 4 sata – Prirodni zemljopis (H. Hranilović), 4 sata – Praktične vježbe (H. Hranilović). U ljetnom semestru 1900./01. Šufflay je slušao: 3 sata – Psihologija spoznaje (Đ. Arnold), 10 sati – Pedagogijski seminar (Đ. Arnold), 4 sata – Doba križarskih ratova (V. Klaić), 2 sata – Vlast Istočnog carstva (G. Manojlović), 3 sata – Praktične vježbe (H. Hranilović). Popis sastavljen prema: AFF, *Imenici*, 1900./1901.

²² AFF, Spisi, bb/1899. Dopis iz Mađarske akademije o nagradi za najboljeg slušača historije (Budimpešta, 19. svibnja 1899.). Dokument je potpisao Koloman Szily, glavni tajnik Mađarske akademije.

²³ HDA, Filozofski fakultet, fond: 502, kut. 154, dosje: Milan Šufflay (1902.), Opis života. Absolutorij se čuva u: Hrvatski državni arhiv, fond: Milan Šufflay, br. fonda 832, kut. 1.

²⁴ AFF, Spisi, 308/1901. Molba Milana Šufflaya od 8. srpnja 1901. Dekanatu Mudroslovnog fakulteta da mu dopusti polaganje strogih ispita iz hrvatske povijesti kao glavne i opće povijesti kao sporedne struke. Prilaže radnju koju su profesori Smičiklas i Nodilo pozitivno ocijenili.

ložio je s odličnim uspjehom *rigoroz* iz hrvatske povijesti uz opću povijest, a par dana kasnije i strogi ispit iz filozofije, također s odličnim uspjehom.²⁵ Oba ispita je položio iz prvog puta, što u ono vrijeme nije bio redoviti slučaj. Iste godine obranio je i doktorsku disertaciju pod naslovom "Hrvatska i zadnja pregnuća Istočne imperije pod žezlom tri Komnena (1076-1150)", te je time postao jedan od najmlađih doktora filozofije na Sveučilištu u Zagrebu. Radnja mu je i objavljena u Zagrebu 1901. godine. Iako nam detalji ocjene radnje nisu sačuvani, osim ranije spomenute Smičiklasove ocjene radnje za koju kaže da ju je verificirao kao "veoma dobru", devedeset godina kasnije akademik Tomislav Raukar, prikazujući Šufflayev historiografski doprinos na polju medievistike, za ovu radnju će reći da, iako se Šufflay nije nastavio baviti bizantološkim temama, u ovoj njegovoj prvoj objavljenj radnji se već tada isticao njegov "osjećaj za povijesno vrelo" i sposobnost sintetiziranja gradiva, kao i vidljivi utjecaj njegova profesora Tadije Smičiklasa kao historičara.²⁶ Diploma kojom je stekao zvanje doktora filozofije izdana mu je 7. travnja 1902., a njegova doktorska promocija održala se 20. svibnja 1902. godine.²⁷

Sljedeće godine položio je i državni profesorski ispit za gimnazijsko učiteljstvo iz predmeta povijesti i geografije, također iz prvog puta.²⁸ I ovaj ispit sastojao se od više pojedinačnih ispita (pisanih domaćih radnji, *klauzurnih* radnji i usmenog ispita), te je većini kandidata za taj ispit trebalo dulje vremensko razdoblje i više pokušaja polaganja. Zahvaljujući u potpunosti sačuvanom Šufflayevom dosjeu s ovog ispita, možemo rekonstruirati njegov uspjeh, profesorske primjedbe, kao i teme koje je obrađivao u svojim radnjama. Molbu za pristup k ispitu za gimnazijsko i realno učiteljstvo za sve razrede iz povijesti i geografije kao glavne struke Šufflay je uputio 15. ožujka 1902., a već 9. svibnja izdana mu je *svjedodžba o sposobnosti učiteljskoj*,²⁹ što znači da je u manje od dva mjeseca položio tražene ispite. U svojem životopisu priloženom molbi navodi seminare, vježbe i literaturu iz hrvatske i opće povijesti, geografije i filozofije koju je prošao tijekom studija, naglašavajući kako se tijekom studija osobito bavio poviješću, i to hrvatskom poviješću i poviješću susjednih zemalja.³⁰ Tijekom svojeg profesorskog ispita Šufflay je položio slijedeće ispite i napisao pozitivno ocijenjene pisane radnje: domaće radnje iz hrvatske povijesti, geografije i pedagogije, *klauzurne* radnje iz opće povijesti, hrvatske povijesti i geografije, te položio usmene ispite iz opće povijesti, hrvatske povijesti, geografije i hrvatskog jezika. Osim ovih zadataka, za prolazak ovog ispita bilo je potrebno ranije položiti i dva predispita: iz staroklasičnih jezika i arheologije. Šufflay je predispit iz staro-

²⁵ Ivan Kurjak, Doktorirali na Filozofskome fakultetu, u: *Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu*, ur. Stjepan Damjanović, Zagreb 1998., str. 326.

²⁶ Raukar, Milan Šufflay i hrvatsko srednjovjekovlje, str. 124–125.

²⁷ HDA, fond: Milan Šufflay, br. fonda 832, kut. 1. Doktorsku diplomu te fotografiju sa promocije vidi u prilogu, slike 2 i 3.

²⁸ HDA, *Filozofski fakultet*, fond: 502, dosje: Milan Šufflay (1902.), kut. 154.

²⁹ Vidi u prilogu br. 5.

³⁰ HDA, *Filozofski fakultet*, fond: 502, kut. 154, dosje: Milan Šufflay (1902.), Opis života.

klasičnih jezika kod profesora A. Musića položio još tijekom studija u srpnju 1898. s izvrsnim, dok je predispit iz arheologije kod profesora J. Domca položio s dovoljnim uspjehom u ožujku 1902. godine.³¹ Šufflayevu domaća radnju iz pedagogije "Vrijednost domaće povijesti po uzgoj srca" ocijenio je profesor Đ. Arnold pozitivnom ocjenom: "Kandidat je istina obradio pitanje ukratko ali s tolikim razumijevanjem i ljubavi, da se njegova radnja mora smatrati potpuno uspjelom."³² Za domaću radnju iz povijesti Šufflay je priložio već ranije napisanu doktorsku disertaciju a koju je već kao takvu ocijenio profesor Smišiklas pod naslovom "Hrvatska i zadnja pregrnuća Istočne imperije pod žezlom tri Komnena (1076-1150)", pa tako u komentaru ukratko stoji "...pošto je ova radnja već kao doktorska disertacija kao veoma dobra verificirana prihvaćena je za domaću radnju iz hrvatske historije."³³ Njegova, pak, domaća radnja iz geografije pod naslovom "Gorski sustavi u Hrvatskoj" ocijenjena je ocjenom dovoljan od strane profesora Hranilovića, te je mišljenje profesora bilo značajno lošije nego kod povijesne zadaće: "Radnja sadrži izvadak iz literature te ne pokazuje ni u čemu samostalnost. Metoda je isto tako prislonjena uz starije uzore kao što je i sadržaj tek plod literarnoga pabirčenja. Ovaj način izradbe snizuje baš znatno vrijednost cijele radnje koja ipak pokazuje da kandidat ipak umije niz geografskih činjenica prijedgledno sakupiti i predočiti. Po tome je radnja baš još dovoljna za nastavak ispita."³⁴

Klauzurnu radnju iz stare povijesti pod naslovom "Kulturni i politički odnosi Rima prema Grcima od najstarijih vremena do osnutka provincije Achaie" profesor Klaić ocijenio je ocjenom dobar. Napominje da u radnji ima nekih netočnosti i površnosti, te navodi pojedinačne pogreške. Primjerice, spominje Šufflayevu grešku kod određivanja natpisa na sarkofagu Kornelija Scipiona Barbata za kojeg Klaić napominje da se radi o latinskom a ne grčkom natpisu, samo se radi o grčkom običaju. Također mu ističe pogrešku oko kronologije Samnitskih ratova, oko neispravnog pisanja latinskog imena Quinctius Flamininus (Kvinkcije Flaminin) na hrvatskom, zatim grešku oko krivog korištenja pojma Egipat, umjesto egipatske države koja je u doba makedonskog kralja Filipa obuhvaćala ne samo Egipat, nego i dijelove Azije, te navodi da Grčku rastavlja od Italije ne samo Jadransko nego i Jonsko more.³⁵ Šufflayevu radnju iz novovjekovne povijesti "Vjerski pokreti i ratovi u Francuskoj u drugoj polovici XVI. stoljeća do Nanteskoga edikta" profesor Klaić ocijenio je ocje-

³¹ HDA, Filozofski fakultet, fond: 502, kut. 154, dosje: Milan Šufflay (1902.), Svjedodžba o predispiru iz staroklasičnih jezika i Svjedodžba o predispiru iz arheologije.

³² HDA, Filozofski fakultet, fond: 502, kut. 154, dosje: Milan Šufflay (1902.), Ocjena pedagogijske radnje od 9. travnja 1902. U dosjeu se nalazi i radnja u rukopisu na osam stranica.

³³ HDA, Filozofski fakultet, fond: 502, kut. 154, dosje: Milan Šufflay (1902.), Ocjena domaće radnje iz hrvatske historije od 27. ožujka 1902. U dosjeu se nalazi i tiskana radnja na 63 stranice.

³⁴ HDA, Filozofski fakultet, fond: 502, kut. 154, dosje: Milan Šufflay (1902.), Ocjena domaće radnje iz geografije od 9. svibnja 1902. U dosjeu se nalazi i radnja na dvadeset stranica rukopisa.

³⁵ HDA, Filozofski fakultet, fond: 502, kut. 154, dosje: Milan Šufflay (1902.), Ocjena klauzurne radnje iz Stare povijesti od 1. svibnja 1902. U dosjeu se nalazi i radnja u rukopisu na sedam stranica.

nom vrlo dobar. Jedine zamjerke koje Klaić ističe jesu nedovoljno pojašnjenje kako je došlo do Bartolomejske noći, te napomena kako Šufflay u pitanju Nanteskoga edikta nije istaknuo da su po njemu Hugenoti i dalje ostali jaka organizirana stranka.³⁶ Klauzurnu radnju iz hrvatske povijesti Šufflay je pisao na temu "Ban Pavao Šubić i njegovo doba (1272–1312)". Ovu radnju koju Klaić ocjenjuje "posve dobrom", na šest rukopisnih stranica Šufflay je napisao na temelju Smičiklasova djela "Povijest hrvatska". Klaić zamjerku nalazi u tome što nije koristio djela objavljena nakon 1882., makar pohvaljuje da je "posve dobro opisao glavne zgode u Hrvatskoj i Ugarskoj u pomenuto doba". Ističe neke pogreške: "Ban Nikola god 1274 i 1275 nije bio od roda Šubić; ban Pavao Šubić nije bio gospodar Bosne i Zadra već 1285, jer isprava na kojoj se ta tvrdnja osniva, potječe tek iz god. 1311. Zatvor velikoga vijeća u Mlečcima nije bio 1273, nego tek 1296/7."³⁷

Klauzurne radnje iz geografije pod naslovima "Gorske vrste" i "Barički zakon vjetrova" ocijenio je profesor Hranilović ocjenom dovoljan. Kod prve Hranilović naglašava nesustavnost u prikazu vrsta gora, a kod druge ističe manje nedostatke, smatrajući ipak da je "spretnim oblikom" zadovoljila kriterije.³⁸

Dobivši pozitivne ocijene iz domaćih ispitnih radnji i pošto je napisao klauzurne radnje, Šufflay je polagao posljednji u nizu ispitnih zadataka.³⁹ Bio je to usmeni ispit kojega je polagao kod profesora Klaića (povijest), kod profesora Hranilovića (geografija), te kod profesora Đure Šurmina (hrvatski jezik). Na kraju ovog ispita, ispitno povjerenstvo usmenog ispita proglasilo ga je sposobnim predavati povijest i geografiju kao glavne struke.⁴⁰ Tijekom usmenog dijela ispita, iz opće povijesti odgovarao je na pitanja o literaturi i izvorima o bizantskoj povijesti, s naglaskom na doba vladanja cara Justinijana, o starogrčkoj povijesti u razdoblju od 479. do 431. pr. Kr., te o rimskim papama 15. stoljeća, naročito o papi Piu III., te je na temelju svih odgovora zaslužio ocjenu izvrstan. Iz hrvatske povijesti na usmenom ispitu Šufflay je odgovarao o izvorima za 14. stoljeće (*Obsidio Iadrensis*, Pavao Pavlović, Ivan Arhida-kon Gorički), o Ferdinandu I. i njegovim pravima na ugarsko i hrvatsko prijestolje, zatim o reformama Josipa II., te je ocijenjen ocjenom "posve dobro".⁴¹ Na usmenom ispitu iz geografije kod profesora Hranilovića Šufflay je odgovarao na pitanja o

³⁶ HDA, Filozofski fakultet, fond: 502, kut. 154, dosje: Milan Šufflay (1902.), Ocjena klauzurne radnje iz novovjekovne povijesti od 1. svibnja 1902. U dosjeu se nalazi i radnja u rukopisu na šest stranica.

³⁷ HDA, Filozofski fakultet, fond: 502, kut. 154, dosje: Milan Šufflay (1902.), Ocjena klauzurne radnje iz hrvatske povijesti od 1. svibnja 1902. U dosjeu se nalazi i radnja u rukopisu na šest stranica.

³⁸ HDA, Filozofski fakultet, fond: 502, kut. 154, dosje: Milan Šufflay (1902.), Ocjena klauzurnih radnji iz geografije od 9. svibnja 1902. U dosjeu se nalaze obje radnje u rukopisu na četiri, odnosno tri stranice teksta.

³⁹ HDA, Filozofski fakultet, fond: 502, kut. 154, dosje: Milan Šufflay (1902.), Dopis ravnateljstva od 29. ožujka 1902.

⁴⁰ HDA, Filozofski fakultet, fond: 502, kut. 154, dosje: Milan Šufflay (1902.), Zapisnik o usmenom ispitu od 9. svibnja 1902.

⁴¹ HDA, Filozofski fakultet, fond: 502, kut. 154, dosje: Milan Šufflay (1902.), Ocjena usmenih odgovora iz opće i hrvatske povijesti.

dnevnom luku Sunca, o prividnom putu Sunca, o orijentaciji u horizontu, o položaju zemaljske osi, te je tu pokazao "dovoljno" znanje na polju matematičke geografije. Na pitanjima o oblicima ledenjaka i o odleđivanju sjeverne polutke pokazao je "dobro" znanje. Na pitanja, pak, o sastavu granita i prapora, ispitivač je smatrao da se Šufflay "nije dovoljno uputio" ali je ipak "ispravno opisao" rasprostranjenost ovih stijena u Hrvatskoj te je stoga položio ispit.⁴² Na usmenom dijelu ispita iz hrvatskog jezika kod prof. Šurmina ispitivač je ocijenio da je kandidat odgovarao "ponajviše sigurno i dobro", dok mu je pismeni dio ocijenjen na temelju pregleda ranije navedene pedagoške radnje: "Kandidat je radnjom iz pedagogije dokazao, da znade posve korektno i jasno pisati."⁴³

Prema *Svjedodžbi o sposobnosti učiteljskoj* koju su potpisali V. Klaić i H. Hranilović, a koja mu je izdana 9. svibnja 1902. godine, Šufflay je bio osposobljen predavati u srednjim školama predmete povijest i geografiju kao glavne struke.⁴⁴ Ipak, svoj profesionalni put Šufflay je u potpunosti usmjerio prema znanstveno-istraživačkom radu te, koliko je poznato, nikada nije predavao u školi.

Osim ovih formalnih dokaza o uspješnom studiranju Milana Šufflaya, da nije bila riječ o prosječnom studentu govore i pohvale njegovih profesora u službenim dopisima, odnosno molbama. Prve takve izvanredne ocjene nalazimo u Smičiklasovu odgovoru na Šufflayevu molbu u lipnju 1902. godine. Kao svojeg asistenta u radu na *Diplomatičkom zborniku*, Smičiklas je ne samo izvanrednim ocijenio njegov uspjeh na studiju iz pomoćnih povijesnih znanosti, odnosno iz paleografije, diplomatike i kronologije, već i konkretan rad koji se odvijao paralelno s njegovim studiranjem, tijekom kojega je Šufflay ne samo prepisao više od tisuću dokumenata iz različitih arhiva, već ih je uspješno diplomatički opisao te je kronološki ispravio starije prijepise: "Na Vašu molbu rado i s veseljem Vam svjedočim, da ste tečajem dvije godine izvanrednim uspjehom slušali kod mene paleografiju, diplomatiku i kronologiju, a kako sam u ime jugoslavenske akademije preuzeo sastaviti Codex diplomaticus XII-XV vijeka, uzeo sam Vas za pomagača. Vi ste u Zagrebu, Zadru, Splitu, Trogiru, Šibeniku, Hvaru prepisali i vjerno diplomatički opisali više od hiljadu listina. Vi ste kronologijski ispravili mnoge starije prepise, koje nađosmo spremljene, za ovaj posao u akademiji. Uvjeren sam, da ćete dostići velike i za nauku u opće i za našu domaću istoriju napose znatne rezultate, ako uzmožete nastaviti nauku, kojoj ste se dvije teoretične, a tri praktične godine s najboljim uspjehom posvetili."⁴⁵

⁴² HDA, Filozofski fakultet, fond: 502, kut. 154, dosje: Milan Šufflay (1902.), Ocjena usmenog ispita iz geografije od 9. svibnja 1902.

⁴³ HDA, Filozofski fakultet, fond: 502, kut. 154, dosje: Milan Šufflay (1902.), Ocjena iz hrvatskog jezika od 9. svibnja 1902.

⁴⁴ HDA, Filozofski fakultet, fond: 502, kut. 154, dosje: Milan Šufflay (1902.), *Svjedodžba o sposobnosti učiteljskoj*.

⁴⁵ HDA, fond: Milan Šufflay, br. fonda 832, kut. 1, Ovjerovljeno vlastoručno svjedočanstvo Tadije Smičiklasa M. Šufflayu da je dvije godine s izvanrednim uspjehom slušao kod njega paleografiju, diplomatiku i kronologiju, te mu je bio pomagač pri izradbi "Codex diplomaticum XII-XV st." 6. lipnja 1902. Tekst je objavljen i u: Antoljak, Milan Šufflay kao paleograf, str. 134 i u Sagrak, Dr. Milan pl. Šufflay, str. 24.

Izvršno mišljenje o Šufflayu kao studentu profesor Smičiklas zajedno s profesorom Gavrom Manojlovićem podastro je u lipnju 1904. u izviješću Proforskom zboru Mudroslovnog fakulteta prilikom predavanja Šufflayeve molbe za habilitaciju iz pomoćnih povijesnih znanosti. Ističući njegove kvalitete kao studenta u Zagrebu zatim i kasnije u Beču gdje mu je već prve godine tamošnja akademija objavila rad, o njegovom studentskom razdoblju izjavili su sljedeće: "... Šufflay se već od prve godine studija posvetio pomoćnim povijesnim znanostima s tolikim uspjehom, da je već druge godine mogao započeti kopiranje težih listina od 12.–15. stoljeća. Brzo se pokaza veoma vještim i pouzdanim radnikom te je u Zagrebu, Zadru i drugim arhivima Dalmacije za tri godine o uskrsnim i velikim praznicima prepisao ne manje od 2000 listina iz izvornika."⁴⁶ Iz izviješća je jasno koliki trud je Šufflay, za vrijeme dok je bio redovan student ulagao u struku koja će mu postati životnim pozivom. Kao historičar baveći se arhivskim radom tijekom svojeg slobodnog vremena, odnosno kako pišu njegovi profesori, tijekom svih praznika svojeg akademskog obrazovanja, Šufflay je istesao svoje vještine radi kojih ga je naposljetku Smičiklas i preporučio za nastavak studija, odnosno specijalizaciju iz pomoćnih povijesnih znanosti u Beču, čime započinje druga faza njegova akademskog obrazovanja.⁴⁷ Naime, u jesen 1902. Šufflay se upisao na Bečko sveučilište kao izvanredni student, slušajući pomoćne povijesne znanosti kod najistaknutijih stručnjaka svoga vremena.⁴⁸

Kako je predmet ovoga rada Šufflayevo studentsko razdoblje, za kraj ću spomenuti u literaturi poznatu, neslavnu epizodu koja mu se dogodila na kraju njegova školovanja u Zagrebu kada se, s obzirom na to da je ispunjavao uvjete, odlučio prijaviti za posebnu promociju kojom su bili promovirani najbolji studenti sveučilišta – za promociju *sub auspiciis regis* u srpnju 1901. godine. Tu je promociju, po uzoru na austrijska sveučilišta uveo predstojnik Odjela za bogoštovlje i nastavu Izidor Kršnjavi, a na nju su se mogli prijaviti doktoranti koji su tijekom svojeg školovanja imali odličan uspjeh iz svih predmeta, uključujući gimnazijsko i sveučilišno obrazovanje te doktorske ispite. Uz to uvjet je bilo i "besprijeckorno ćudoredno ponašanje". Na posebno svečanoj ceremoniji, kandidat je kao posebnu nagradu dobivao i briljantni prsten kao osobni carev dar.⁴⁹ Te godine za ovu promociju prijavili su se Šufflay i dr. Đuro Škarić, slavist. Iz *Zapisnika sjednice profesorskog zbora Mudroslovnog fakulteta* u listopadu 1901. vidljivo je da su profesori hvalili oba kandidata, odnosno da su oba kandidata ocijenili jednako vrijednima ali su prednost ipak dali Šufflayu, te je takav prijedlog i usvojen.⁵⁰ U studenom su to svoje mišljenje uputili Akademskom

⁴⁶ AFF, *Spisi*, 298/1904.

⁴⁷ Na ist. mj.

⁴⁸ Popis predmeta i profesora koje je Šufflay pohađao u Beču vidi u: Antoljak, Milan Šufflay kao paleograf, str. 134–135.

⁴⁹ Tihana Luetić, *Studenti Sveučilišta u Zagrebu (1874-1914). Društveni život, svakodnevnica, kultura, politika*, Zagreb 2012., str. 190–191.

⁵⁰ AFF, *Spisi*, 484/1901. Zapisnik I. redovite sjednice Proforskog zbora Mudroslovnog fakulteta održane 18. listopada 1901. Referent o pitanju prijedloga kandidata za promociju *sub auspiciis regis* bio je dr. August Musić.

senatu, u kojemu se u vezi prijedloga za promociju *sub auspiciis regis* označava dr. Milan Šufflay kao prvi kandidat a dr. Đuro Škarić kao drugi vrijedan toga previšnjega odlikovanja.⁵¹ Ipak, unatoč ovakvom stavu profesorskog zbora, početkom 1902. godine iz Odjela za bogoštovlje i nastavu Zemaljske vlade javlja se Akademskom senatu da će se promocijom *sub auspiciis regis* ipak promovirati Škarić a ne Šufflay, što je odlučeno carskim rješenjem, bez ikakvog detaljnijeg objašnjenja.⁵² U izvorima ne nalazimo razloge radi kojih je došlo do ovakvog obrata, međutim moguće je da je istinita spekulacija o protekciji o kojoj piše Josip Horvat u svojem *Hrvatskom panoptikumu* a u kojemu stoji da je Škariću dodijeljena ova čast jer je bio kućni učitelj u obitelji nadvojvode Leopolda Salvatora, tada divizijskog generala u Zagrebu.⁵³ Također, mogući razlog izbora Škarića pred Šufflayem možda se može tražiti u odredbi *Akademkičkih propisa* prema kojoj stoji, ukoliko su dvojica kandidata imali jednake uvjete, "uzimaju se u obzir zasluge njegova oca za domovinu", što u praksi znači da se većinom radilo o sinovima lojalnih državnih službenika na "boljim" položajima.⁵⁴ Škarićev otac bio je financijski priglednik, pravoslavac iz Kosinja u Lici, s prebivalištem u Visokoj ulici u Zagrebu.⁵⁵

U prilog tome da je razlog možda, ipak, ležao u formalnim kriterijima, govore dokumenti u kojima nalazimo podatke koji pokazuju da Šufflay, iako je očito bio najbolji student generacije prema prijedlogu njegovih profesora, ipak nije imao sve formalne uvjete zadovoljene. Riječ je bila o njegovim ocjenama koje nisu u potpunosti bile odlične, što se prema kriterijima iz Vladine naredbe tražilo za ovu promociju. I Marko Kostrenčić u svojem djelu o Smičiklasu spominje Šufflayevu "slabu ocjenu" iz grčkih starina, koja mu je onemogućila postizanje ove najviše časti na završene studente sveučilišta.⁵⁶ Da Šufflay nije imao sve odlične ocjene iz kolokvija, predispita, dijelova profesorskog ispita vidljivo je iz njegovih ranije navedenih ocjena na profesorskom ispitu. Na već spomenutoj sjednici Profesorskog zbora Mudroslovnog fakulteta, gdje se odlučivalo o prijedlogu kandidata za promociju *sub auspiciis regis*, profesori koji su ga predložili kao najboljeg kandidata toga su očito bili svjesni, jer se vodila rasprava o tome da li se predispiti i kolokviji trebaju uopće uzimati kao kriterij uspjeha na studiju.⁵⁷ Na kraju je odlučeno da takvi ispiti ne bi trebali biti element vrednovanja, te je prihvaćen prijedlog da je Šufflay najbolji kandidat, daju-

⁵¹ AFF, *Spisi*, 502/1901. Dopis dekanata Akademskom senatu u vezi prijedloga za promociju *sub auspiciis regis*.

⁵² AFF, *Spisi*, 90/1902. Dopis iz Vlade Akademskom senatu (prijepis za dekanat Mudroslovnog fakulteta u vezi promocije *sub auspiciis regis* kandidata Đure Škarića. U dopisu se nalaze i upute za promociju).

⁵³ Horvat, *Hrvatski panoptikum*, str. 197–198.

⁵⁴ Luetić, *Studenti Sveučilišta u Zagrebu*, str. 190–191.

⁵⁵ *Nacijonalni s Škarićevim osobnim podacima* nalaze se u: AFF, *Imenici*, 1889./1890., 1891./1892., 1892./1893., 1893./1894.

⁵⁶ Marko Kostrenčić, *Tadija Smičiklas*, Zagreb 1962., str. 53.

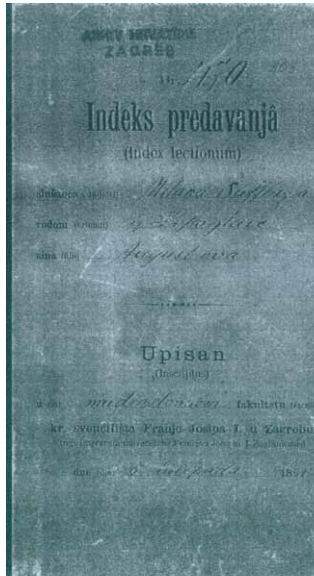
⁵⁷ Semestralnih i godišnjih ispita u današnjem smislu riječi nije bilo. Postojali su kolokviji i predispiti koji su bili nužni za polaganje profesorskog ispita, ali su služili i kao element vrednovanja za primjerice oslobođanje od plaćanja *naukovine* i dobivanje stipendije.

ći mu prednost za promociju.⁵⁸ Već sama činjenica da je Proforski zbor fakulteta zauzeo ovakav stav, odnosno da je na svojevrsan način sam oblikovao kriterije za najvišu doktorsku čast u zemlji, govori o tome kakav je student bio Milan pl. Šufflay, odnosno da se radilo o iznimnom talentu, bez obzira na poneke "manjkavosti" u njegovim ocjenama. Prema Kostrenčiću, ovaj neuspjeh kod promocije *sub auspiciis regis*, navodno je potaknuo Šufflaya da se "izdaje za Mađara" za vrijeme dok je radio u Budimpešti kao vježbenik arhivskog odsjeka Széchényijeve zemaljske knjižnice Narodnog muzeja, što je pak izazvalo teško razočarenje kod njegova profesora Tadije Smičiklasa koji ga je iznimno cijenio i koji se za njega zalagao i na Filozofskom fakultetu i u Akademiji.⁵⁹ U svakom slučaju, teško je utvrditi razlog ovakvom postupanju, ali unatoč izostanku ove časti, Šufflayeve sposobnosti i talent došle su do izražaja na njegovu budućem profesionalnom putu a ova epizoda, kao i mnogi kasniji događaji u Šufflayevom životu, nosi u sebi kontradikcije, te na svojevrsan način govore da se radilo o talentiranoj, osebnjoj ali i tragičnoj osobi hrvatske historiografije.

⁵⁸ AFF, *Spisi*, 484/1901. Zapisnik I. redovne sjednice Proforskog zbora Mudroslovnom fakulteta održane 18. listopada 1901. Profesor Gustav Janeček predložio je neka se izostave kolokvijalne svjedodžbe s obrazloženjem da to nisu ispiti, ne polažu se pred povjerenstvom, ne vode se u evidenciji, "nema tu kontrole". Prihvatio se profesora Musića i profesora Janečeka, da ni kolokvijalne svjedodžbe ni predispiti, ni profesorski ispiti ne spadaju u elemente vrednovanja kandidata za ovu promociju. Prema Naredbi Zemaljske Vlade, Odjela za bogoštovlje i nastavu od 18. kolovoza 1894. br. 9828 kojom se uvodi institucija „Promotio sub auspiciis regis“ na kr. sveučilištu Franje Josipa I. u Zagrebu, objavljene u: *Akademički propisi za porabu slušalaca u Kr. hrv. sveučilištu Franje Josipa I. u Zagrebu*, Zagreb 1898., str. 118–120, u članku 3. ne specificiraju se elementi vrednovanja, odnosno ne navode se posebno kolokviji i ispiti na kojima bi kandidat trebao imati ocjenu odličan, već stoji da se u obzir za ovu promociju mogu uzeti samo oni doktorski kandidati "koji su posvema besprikornog čudorednog ponašanja, koji su sve svoje koli gimnazijske toli i sveučilišne nauke uopće s izvrsnim uspjehom svršili i koji su sve za postignuće doktorske časti nužne stroge ispite s odlikom položili." (Isto, str. 119). U smislu zadovoljenja uvjeta ocjena strogih ispita, Šufflay je ispunjavao uvjete jer je iz njih imao odlične ocjene. Također, podaci o ocjenama drugog kandidata, dr. Gjure Škarića, nisu nam poznati.

⁵⁹ Kostrenčić, *Tadija Smičiklas*, str. 37. Kostrenčić u poglavlju svoje knjige o Smičiklasu "Lične uspomene" ističe kako mu je ova epizoda sa Šufflayem zadala veliku ranu jer ga je cijenio još kao studenta kada ga je angažirao na prepisu isprava za *Codex Diplomaticus* koje je Šufflay "majstorski čitao". Smičiklas ga je slao i u inozemne arhive, među kojima su bili i oni mađarski, prilikom čega je on naučio jezik ali i "pao u mreže", kako piše Kostrenčić, mađarskog povjesničara Lajosa Thallóczyja, koji je radio kao arhivist, a koji je uspio pridobiti za sebe "kolebljivog, neuravnoteženog i uobraženog Šufflaya", osobito u trenutku kada mu je u Hrvatskoj odbijena promocija *sub auspiciis regis*. Navodno se Šufflay tada zadojen velikomađarskom idejom, čak i po povratku u Zagreb izjašnjavao da se osjeća Mađarom. Ovo je Smičiklasa duboko pogodilo jer unatoč tome što su ga neki u Akademiji upozoravali na labilni karakter Šufflaya, on ga je i dalje cijenio radi njegova talenta (Isto, str. 53–54); Antoljak, Milan Šufflay kao paleograf, str. 136, 140.

Slikovni prilozi

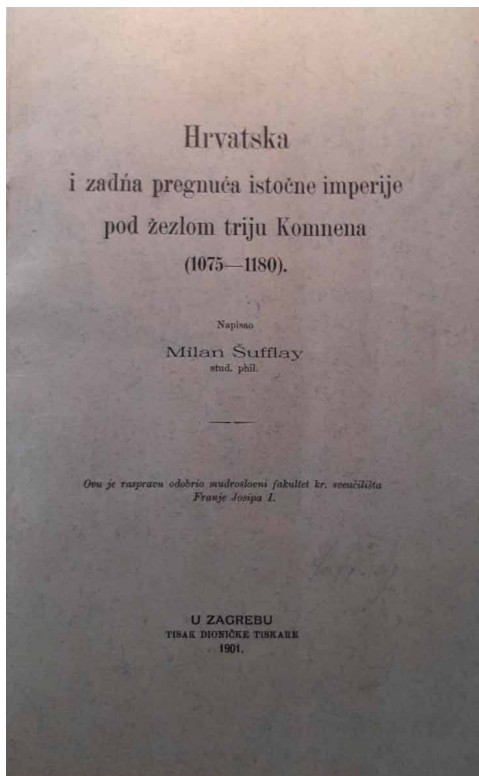
Slika 1. Naslovnica Šufflayeva indeksa predavanja na Mudroslovnom fakultetu u Zagrebu

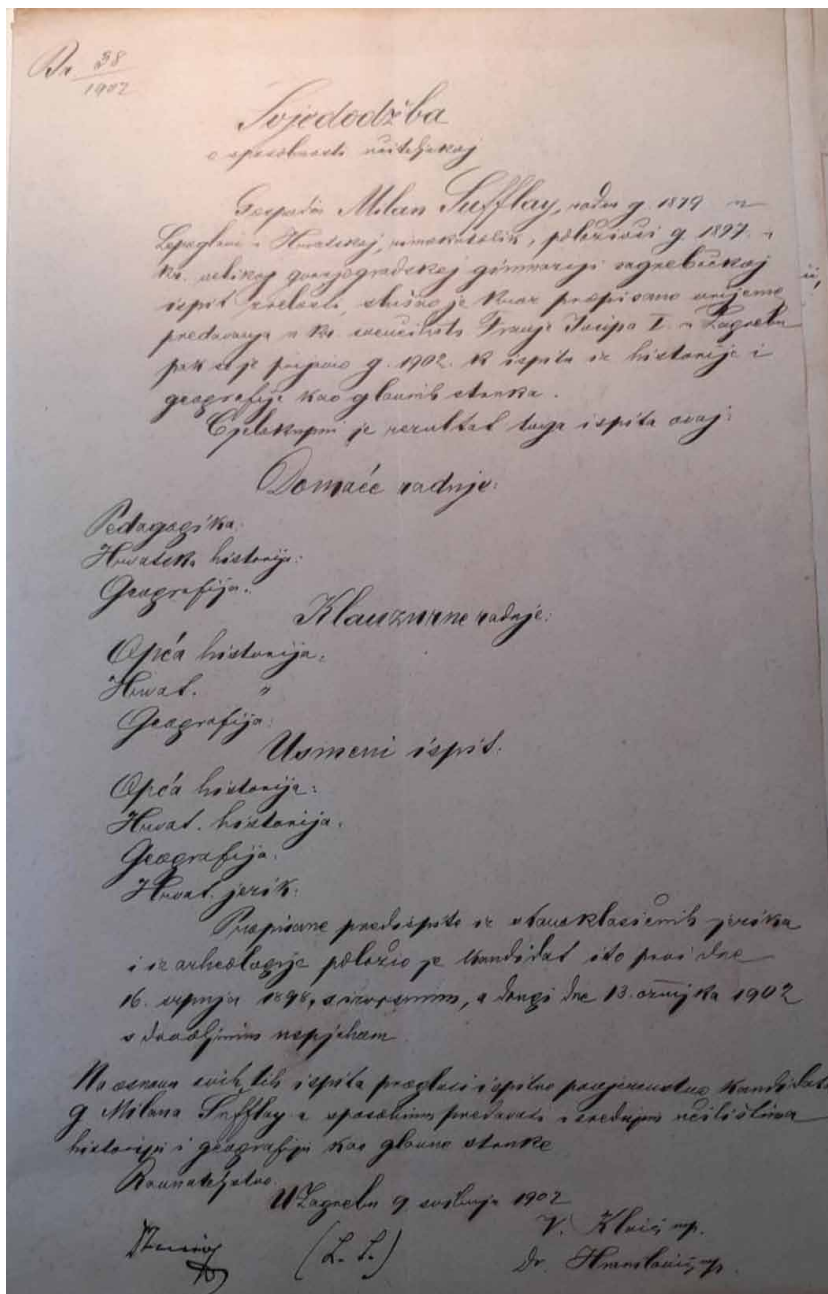
Slika 2. Doktorska diploma Milana pl. Šufflaya

Slika 3. M. Šufflay na dan promocije,
20. svibnja 1902.

Slika 4. Naslovnica Šufflayeve doktorske
disertacije objavljene 1911.

Slika 5. Svjedodžba o sposobnosti učiteljskoj Milana Šufflaya iz 1902.

Tihana Luetić

Milan Šufflay as a student at the Faculty of Philosophy at the Royal University of Francis Joseph I in Zagreb

Summary

The paper describes Milan Šufflay's student period of life, i.e. the period from the academic year 1897/1898 until 1900/1901 when he studied history and geography at the Faculty of Philosophy at the Royal University of Francis Joseph I in Zagreb. On the basis of sources from the Archives of the Faculty of Philosophy of the University of Zagreb, as well as some documents from Šufflay's personal fund in the Croatian State Archives, and the fund of the Examination board for secondary school teachers, it is possible to reconstruct his studies in Zagreb, the courses and professors he attended, final exams, as well as the grades and opinions of his professors during his studies.

Keywords: Milan Šufflay, study of history, Faculty of Philosophy, University of Zagreb, the nineteenth century, Croatian historiography